

УДК 327:[616.98:578.834

DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.6642020.2>

Прегледни рад

Зоран Р. Пешић*

*Факултет за послове студије и право,
Универзитет „Унион-Никола Тесла“ Београд*

МЕЂУНАРОДНИ ОДНОСИ И COVID–19

Сажетак

Аутор за предмет овог рада узима анализу међународних односа изазваних пандемијом COVID–19 с циљем да укаже на виталност и примат неореалистичке теоријске парадигме у односу на неолибералну. У раду се након увода разматрају основна теоријска полазишта реалистичке и либералистичке теорије међународних односа и анализирају међународни односи из неореалистичке перспективе. У анализи су коришћена дескриптивна, аналитичка и синтетичка метода. У закључку је констатовано да је реалистичку визију међународних односа потврдила стварност изазвана кризом, а да је Србија у међународним односима била у различитим фокусима због појединих спољнополитичких потеза и да ће време показати колико ће то бити повољно или не по њен положај у међународним односима. Истовремено је проблематизован тренутан исход надметања ове две теоријске парадигме у контексту будућности њиховог значаја и егзистенције свих актера међународних односа, па сходно томе и најбољих могућих односа.

* zoran.pesic@fppsp.edu.rs

Кључне речи: међународни односи, COVID-19, неореализам, неолиберализам, међународни систем, држава, појединац, Србија

УВОД

Инфекција COVID-19 изазвана корона вирусом појавила се крајем 2019. године у Кини и не престаје да мења свет на глобалном нивоу и односе међу људима и државама. Пандемија је довела до промена на политичком, економском, психолошком, социјалном, националном и глобалном плану, односно до промене појединаца, друштвених група и институција доводећи у питање њихов карактер, интерактивност и будућност развоја. На индивидуалном плану довела је у питање саму суштину егзистенције човека утичући на слободу избора, кретања и друштвеност. Намеће се питање, не да ли ће, него колико ће вирус корона променити свет и међународне односе у XXI веку.

Међународни односи огољени су до сопствене природе на начин како је виде теоретичари међународних односа реалистичке провенијенције. За сада је непознаница у ком смеру ће се променити односи у свету, да ли ће ићи ка интеграцији или затварању у сопствене оквире и како ће процес глобализације даље тећи, мада су песимистички тонови све више изражени.

У раду су као полазне основе дата основна теоријска полазишта реалистичке и либералистичке теорије међународних односа да би се анализирали међународни односи из неореалистичке перспективе.

Предмет рада су сходно наслову међународни односи за време пандемије COVID-19, а примарни циљ је да покажемо да су међународни односи и понашање субјеката међународних односа пред глобалним изазовом првенствено према реалистичкој теоријској парадигми, супротно очекивањима промотера нелибералне теорије и праксе.

Научни допринос манифестује се у актуелности теме, методолошкој, критичкој и аналитичкој потврди на три нивоа виталности реалистичке парадигме кроз легитимисање државе

као најважнијег субјекта у борби против пандемије, па тиме и у међународним односима. Друштвени допринос огледа се у примени ових теоријских парадигми и приступа на конкретне државе, појединце, укључујући и нашу државу и закључцима који потврђују почетне премисе, дају препоруке и указују на извесну дозу предвидљивости развоја теорије међународних односа и конкретних политичких догађања.

Анализирани су односи са аспекта међународног система, држава као најважнијих актера и појединаца при чему је дат кратак осврт и на Србију и њену спољну политику. Истовремено је проблематизован тренутан исход надметања ове две теоријске парадигме у контексту будућности егзистенције свих актера међународних односа, па сходно томе и најбољих могућих односа и делотворност међународног система.

У раду су коришћена дескриптивна, аналитичка и синтетичка метода.

Према нашем мишљењу за будућност међународних односа у теорији и пракси веома су важна искуства настала у борби против пандемије и понашања најважнијих актера у међусобним односима.

РЕАЛИЗАМ И ЛИБЕРАЛИЗАМ У МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА

У досадашњој историји међународних односа и данас два су доминантна парадигматска приступа у проучавању, објашњењу и предвиђању међународних односа, а то су реализам и либерализам (идеализам) са свим својим неодериватима.

Основу реалистичке теорије реалисти налазе у Тукидидовом схватању интереса као вечитих у међународним односима, у Хобсовом (*Thomas Hobbes*) схватању природе човека где је „човек човеку вук“, а природно стање, „стање рата свих против свих“ и Макијавелијевом (*Niccolò Machiavelli*) игнорисању моралности када су у питању интереси државе.

Појединац за реалисте може да опстане само у оквиру групе или заједнице због чега је усредсређен на државу као

најмоћнијег облика организовања. Реалисти сматрају да су државе једини релевантан субјект међународних односа и да несигурност која произилази из анархичности међународног система принуђује државе да се понашају егоистички и према националним интересима. С обзиром да „национални интерес није монолитан“ (Јанев, 2015, 17), приоритетни интерес државе је опстанак, што је „предуслов за постизање свих могућих циљева“ (Волц 2008, 103). То је и највећи национални интерес, а њега је могуће остварити једино путем моћи и силе, без обзира на моралност. Самопомоћ је основа опстанка. Државе и велике силе управљају се према структури међународног система јер их он „приморава да се укључе у интензивно безбедносно такмичење“ (Миршајмер 2019, 223). Критика либералиста је усмерена на чињеници да реалисти пренаглашавају улогу структуралних фактора, нарочито улогу државе у међународном систему и улогу моћи, првенствено војне.

Либерализам сматра да човеком доминирају његова друштвеност, међусобна солидарност и сарадња које се у политичком смислу манифестују као једнакост, братство, слобода и људска права, прокламовани у француској буржоаској револуцији. Основа либералних теорија су појединац и његова слобода који се аналогно транспонују и у међународним односима. На унутрашњем и спољашњем плану могуће је остварити слободу једино изградњом демократских политичких институција које ће обезбедити, међусобну солидарност и међу државама.

Међународни односи нису борба за моћ и престиж, него настојање да се постигне сагласност у колективним институцијама за колективне акције. Савремени неолиберализам сматра да због сложене међузависности у свету и бројних субјеката међународних односа, у међународним односима имају важнију улогу међународне институције и организације, него државе. Тржиште и демократија су основ глобалне стабилности светског система. То ће резултирати изградњом глобалног друштва у којем ће главну улогу имати транснационални актери, због чега ће изостати и сукоби. Либералне теорије су доминирале од краја XX века до данас, али су и биле подвргнуте оштрој критици реалиста због свог

утопијског карактера и политичке праксе у међународним односима у XXI веку.

Пандемија COVID-19 даје за право реалистима када критикују перспективу међународних односа либералиста указујући на тренутну реалност. Разоткривене су све слабости неолибералног поретка инкорпорираних на више начина: као међународног система и наднационалних институција; унутрашњег уређења држава и кроз последице према економији и друштвеним односима код најразвијенијих земаља и његове некритичке примене у појединим земљама; кроз улогу појединца и великих сила у међународним односима; и као теоријску парадигму на којој почивају многе конкретне политике држава које су више декларативне него стварне, чиме се у основи прогресивне идеје либерализма свODE на утопијске. Зато не чуди констатација „...да када год дође до глобалне кризе, реализам нуди најбоље јединствено објашњење“ (Kliem, 2020, стр. 1), а у пракси очекивано затварање у националне оквире. Ипак, бар за сада, реализам не нуди и решење кризе.

Ми ћемо кроз реалистичку матрицу и перспективу размотрити тренутне односе који доминирају, у свету.

На спољно политичке одлуке држава утичу три фактора, због чега се и анализа мора вршити са три нивоа. Са нивоа међународног система где се испољавају спољашњи утицаји, са нивоа државе где преовлађују унутрашњи утицаји и са нивоа појединаца који у мањој или већој мери утичу, обликују и мењају спољну политику сходно својим преференцијама и недостацима (Кегли и Виткоф 2006, 123 и Waltz 2001).

Оснивач неореализма Волц (Kenneth N. Waltz), тврди да пресудну улогу на понашање држава, па тиме и њихову спољну политику има међународни систем, то јест њихово место и однос према расподели моћи у систему, а да државе и „расподеле способности између јединица“ (Волц, 2008, 113), одређују структуру система.

Мањкавост овог неореалистичког редуковања међународних односа само на системске и политичке утицаје, исправља неокласични реализам додајући структуралној анализи и утицаје са нивоа држава и појединаца у смислу

да спољну политику држава за које је систем непроменљива варијабла, одређују и променљиве варијабле унутар држава, условљене системом и унутрашњим утицајима.

МЕЂУНАРОДНИ СИСТЕМ

Међународни систем је како су сагласни реалисти и либералисти анархичан. Реалисти песимистички потенцирају изостанак хијерархије као вечну цикличну реалност, док либералисти, као оптимисти истичу све већу међузависност и потребу за сарадњом и солидарношћу.

Велике силе одређују структуру и карактер међународне заједнице и система, где под заједницом више подразумевамо друштвени карактер (сагласност око истих вредности и циљева човечанства), а под системом више политичко-институционалну структуру.

Природа међународног система је са појавом вируса налик Хобсовој, будући да су државе затварањем граница, забраном кретања и изостанком солидарности понишtile досадашње либералне вредности и донекле деконструисале систем. Очигледно се игноришу наднационалне институције и међународне организације. Све више се доводи у питање њихова релевантност, способност, спремност и стручност, а свакој активности се придаје политичка конотација. Без обзира на пролазност разлога за то, идеји заједништва је нанесена неповратна штета која ће у будуће довести до преиспитивања свих актера међународних односа и међународног система.

Опште обележје међународног система у кризи је изостанак колективне акције и сарадње, за многе неочекивано. Према нашем мишљењу то је последица претходног више декларативног, него истинског афирмативног односа према успостављеним заједничким институцијама. Јавили су се бројни скоро нерешиви проблеми система као што су: проблем ауторитета међународних организација (Уједињене нације); њихове стручности и одлука условљених политичким или финансијским ограничењима и подршци (Светска здравствена организација); покушаји политизације кризе, имена вируса, његовог порекла и одговорности (Велике силе и Савет

безбедности); економска дисфункционалност и сумарна предвиђања на глобалном нивоу и појединих организација (Опек, Међународни монетарни фонд) итд. Европска унија (ЕУ), за неке полазни модел како би био организован међународни систем, уздрмана је до темеља јер су доведена у питање основне вредности и релације на којима почива, а то је заједништво засновано на етици солидарности, на супрот етици суверенитета чланица. Очигледно је да главни проблеми заједништва настају када треба поднети трошкове за заједницу или за другог. Према Јаневу „релационистички приступ међународним односима пружа обједињавајући оквир за реалистичку и либералну доктрину“ јер „идентификује однос као најважнију целину међународног система“ (Јанев, 2013, 85). Такав приступ се „на нивоу међународног политичког система манифестује као креационизам који је мотивисан за искорењивање међународне аномије и нестабилности (или анархије) (Јанев, 2020, 467). Међутим, проблем је што су односи за време пандемије нарушени до тачке да могу урушити систем и што нешто ипак недостаје да би био делотворан. Реч је о сили која је „најтемељнија категорија која доводи до померања или промене било ког система, без обзира на његову природу или суштину“ (Јанев, 2020, 470). Примењено на међународни систем, додали бисмо, да до промене доводи и изостанак свести и силе, у нашем случају ауторитета који би се успешно носио са пандемијом и сличним кризама.

Дакле, проблем је у недостатку глобалног ауторитета и системског одговора, а разлоге за то треба тражити према нашем мишљењу у две чињенице. Прва је да доминантна сила на глобалном нивоу (САД) није вољна да преузме лидерску позицију и да својим примером подстакне да и други улажу у заједничка добра, (видети Busby 2020, 2). Друга је да су делегирана овлашћења међународним организацијама као што су УН, а у овом случају Светској здравственој организацији (СЗО), недовољна да би биле респектабилне у међународном систему и у одговору на овакве изазове. Зато су суочене са препрекама оперативне, бирократске, финансијске и политичке природе што их онемогућује да значајно утичу на државе међународног система, а на велике силе је то апсолутно немогуће.

ВЕЛИКЕ СИЛЕ И ОДНОСИ МЕЂУ ЊИМА

Без обзира на различите критеријуме у расподели моћи, доминантне силе на глобалном плану и у стратешком смислу су препознатљиве и њихов однос пресудно утиче на међународни систем. Реч је о САД, Кини и Русији, док ЕУ нема у истој мери стратешки капацитет. Пандемија је додатно појачала међусобни анимозитет, посебно између САД и Кине. Одговор Кине на пандемију је био веома делотворан, што је оставило по страни либералне вредности и слободе које већина са Запада инструментализује по потреби, а ЕУ сматра својим темељним вредностима. САД не гледају благонаклоно на успон Кине, због чега од самог почетка покушавају да дисквалификују Кину на различите начине, оптужујући је за ширење вируса, прикривање и злоупотребу пандемије у економске и политичке сврхе. За то по правилу имају безусловну подршку Велике Британије и неких земаља Запада, као што у односу са Русијом могу да рачунају на искључивост неких источноевропских земаља. Кристенсен (Christensen 2020, 1) сматра да је „политика [Кине и САД] у 2020. години довела до почетног лошег управљања кризом на обе стране... и да је лошим међусобним односима и односима с другим актерима као што је СЗО пропуштена историјска шанса за сарадњу пред заједничком претњом“, а због чега сви могу бити на губитку.

Сличан однос САД има и са Русијом због војне и енергетске моћи и њеног утицаја на традиционалне савезнике у Европи, али и због унутрашњих проблема и деловања тзв. „дубоке државе“. Због свог односа према Кини и Русији САД су нарушиле и своје односе са својим традиционалним савезником ЕУ, вршећи различите притиске и претње санкцијама по разним основама и оптужбама за неблаговремену забрану путовања из Кине. Истовремено су фаворизовале лидере који су националисти, ауторитарни а на страни САД, затим вршиле притисак да се именује вирус кинеским супротно методологији СЗО, као и лобирањем за стварање антикинеске коалиције у свету. Иако се таква политика може делом подвести под предизборни дискурс, ипак она изазива забринутост за будућност међународног система.

У анализи односа између Европе и Кине уочљиво је да Кина неизбежан фактор расправе око COVID-19 у контексту односа који су до сада били само комерцијални, а сада и геополитички изазвани све већим амбицијама Кине у међународним односима и Европи. Кина је имала различите стратегије прилагођене свакој земљи чланици, што говори о напредованој и јасно осмишљеној дипломатији. Тако се „кључне поруке кинеског наступа могу сврстати у четири категорије и то: 1) истицање солидарности и помоћи; 2) позивање на међународно јединство; 3) промовисање борбе Кине против COVID-19 као приче о успеху и истицање кривице западне демократије за лоше управљање или чак одговорност за ширење пандемије (пример Француске); и 4) супротстављање наративима критичним према Кини, укључујући и сејање сумње у порекло COVID-19,“ (Seaman 2020, 8). Додали бисмо изван ЕУ и санкционисање сваког критичког преиспитивања улоге Кине у ширењу пандемије, пример према Аустралији.

Све то је доводило до унутрашњих подела и расправа у ЕУ око односа с Кином, посебно што се ти односи инструментализују у јачању антиевропског расположења и ка смањењу степена интеграције унутар ЕУ. У европској дилеми да ли је Кина партнер, такмичар или ривал, чини се да је све присутно у зависности од контекста и да ли је реч о локалној, регионалној или глобалној игри, што захтева од ЕУ кохерентнију политику, при чему ће бити оптерећена и додатним диктатом из САД. Због тога ће „како време одмиче Кина бити катализатор настајања геополитичке Европе“ (Seaman 2020, 9) као интегративније целине или ће потпомогнута Русијом и САД довести до деконструкције ЕУ.

Зато је разумљива оцена да је „COVID-19 додатно учврстио имиџ ауторитарне Кине која је способна да брзо мобилише ресурсе и намеће инвазивне методе управљања свакодневницом људи и предузећа“ (Herman, Renz и Settelen 2020, 72.), због чега се је успешно носила са вирусом. Али по свему судећи то још увек није довољно за глобалну моћ, јер су „две области прекинуте са COVID-19 а критичне су за њену моћ: реч је о домаћој економији и међународној дипломатији. Последице ће вероватно трајати и поткопати способност

Кине да још јача изађе из кризе“ (Julienne, 2020, стр.2), што ће умањити успешност одговора на пандемију.

На међународном плану проблем је што је Кина својим агресивнијим наступом у дипломатији изазвала додатну суревњивост многих и што осим економских веза, нема релевантне стратешке партнере да би као велика сила могла да предводи свет.

Насупрот дилемама ЕУ у односу с Кином, САД Кину види као супарника или противника кога треба што пре зауставити, јер својим поступцима и растом угрожава САД на глобалном плану. У том контексту САД су од својих савезника тражиле подршку, а од других земаља сврставање на своју страну уз различите видове притиска па и претњи.

Европска унија и Русија су у будућности обострано потребне једна другој. Русија као најслабија светска сила стешњена је између челичног загрљаја Кине и интереса да се одржи као глобалан играч и константног притиска Запада. И она има проблем стратешког партнерства и савезништва као и условљеност сопствене моћи искључиво ценом нафте и гаса, које прати и завидна војна моћ. Зато је неопходно да Русија развија боље односе са ЕУ налазећи првенствено енергетске, трговинске и безбедносне интересе, а ЕУ да боље разуме улогу Русије и да уважи њене легитимне интересе. ЕУ, уколико не жели да буде највећи губитник пандемије, мора да се трансформише у значајнијег фактора у међународним односима, још боље у велику силу која није само у вредносном смислу и велико тржиште, него и војно-политичка. То ће бити веома тешко, због чега ће најјаче чланице као што су Немачка и Француска имати доминантнију улогу у међународним односима, него ЕУ као целина.

Актуелна криза нам је указала на следеће: постојећи међународни систем је неодржив и неспособан да одговори на глобалне претње и да ће се нужно мењати као и односи између великих сила; САД су изгубиле водећу улогу и немају намеру да је преузму или не могу више, бар не са садашњом гарнитуром на власти; моћ Кине агресивније и ефектније расте; односи између великих сила одређују карактер међународног система али је велика је вероватноћа да ће америчко-кинеско ривалство

утицати на преобликовање међународног система током XXI века; питање је да ли је за изостанак глобалног одговора крив и мултилатерализам или због тога што су релевантне силе које чине мултилатерални поредак константно супротстављене једна другој или немоћне као ЕУ; ЕУ уколико жели да игра било какву значајну улогу у свету мора да се реформише и да вредности на којима се заснива, трансцедентира од жеље у ефикасне институције; неолиберални поредак какав јесте је неодржив на глобалном и унутрашњем плану, јер су уз компромитоване вредности отворена и питања прерасподеле средстава, деташирања производње стратешких производа, односа према социјалним давањима и улагање у здравство и друге мање профитне секторе. Ту је и стално присутан проблем неолибералног хегемонизма и ширења људских права насилним путем. Ипак сагласни смо с мишљењем да се у блиској будућности „равнотежа снага неће значајније променити, нити ће односи између великих сила бити срдачнији, осим ако се у Вашингтону и Пекингу не промени руководство“, (Biscop 2020, 3).

Из реалистичке перспективе будућност међународног система ће ићи ка слабљењу наднационалних институција и јачању националних, јер су се показале ефикаснијим. Уместо сарадње међу државама биће затварања у сопствене оквире, а међу великим силама трка за моћ. То је логично али да ли је реално и делотворно. Има и супротних неолибералних аргумената. „Мој главни аргумент је моћан колико и једноставан: за глобалне проблеме су потребни и глобални одговори. А то је немогуће без стварања политичке институције на глобалном нивоу“ (Coeckelbergh 2020, 1). Вудс (Woods 2020, 8) сматра да „после COVID-19 постоји ризик да би свет могао бити још подељенији, конфликтнији и националистички, али да је алтернативни сценарио надихват руке. У том сценарију, колективно деловање унутар заједница и тамо где је то потребно, на међународном нивоу, омогућиће бржи и мирнији излазак из кризе“.

У анализи о глобалним утицајима и променама у поређењу са претходним кризама закључено је да ће „мека димензија допринети даљој глобализацији, упркос потенцијалним ограничењима кретања људи...пре свега због

динамике промена у информатичком, технолошком и научном сектору“, што не доводи у питање и структуралне промене у међународном систему, јер мека димензија „све више обликује улоге различитих земаља и блокова (нпр. Кине, САД и Европе) на међународној сцени,“ (Olivie i Gracia 2020, 13). Да је тачан закључак потврђује и технолошки напредак Кине и нетрпељивост САД и земаља Запада због тога. Споразум после десетогодишњег преговарања о Регионалном економском партнерству (РСЕР) 15 земаља југоисточне Азије који уз Кину укључује и Јапан, Аустралију, Јужну Кореју и др. је према нашем мишљењу изнуђена и директна последица економских проблема изазваних пандемијом и он поред економске има и политичку конотацију. Упадљив је изостанак САД и Индије из сопствених и различитих разлога, као што и сам споразум на првом месту кроз интересе заједништва решава интересе сваке државе понаособ и на неки начин пројектује модел решења шире од регионалног.

И поред оптимистичких предвиђања склонији смо закључку да на међународни систем онакав какав је сада, највише утичу односи између великих сила и расподела моћи између њих, како их неореалисти и виде. Чињенице дају за право неореалистичкој парадигми, а вероватно ће и убудуће имати важну улогу. Главни проблеми садашњег система су институције, неолиберални поредак и глобализам у функцији неолиберализма. Проблем либерализма нису идеје, него њихова системска верификација и механизми примене, односно у томе што многе државе не желе њихово наметање. Тиме се у основи једна универзално прихватљива идеја слободе компромитује кроз идеолошки либерални хегемонизам наметнут и силом. Због тога се на реализам, тачније на неокласични реализам у теорији међународних односа, према мишљењу аутора, мора убудуће рачунати и то су консеквенције практичног одговора на пандемију у даљем теоријском промишљавању међународних односа. И ту лежи веза између садашње борбе против пандемије и будућих међународних односа.

ДРЖАВЕ КАО РАЦИОНАЛНЕ ЈЕДИНИЦЕ МЕЂУНАРОДНОГ СИСТЕМА

У актуелној кризи велике силе и мале државе се понашају исто, првенствено рационално, усредсређујући се на сопствене интересе науштрб заједништву и солидарности.

На почетку кризе државе су се понашале према реалној рационалној парадигми која за многе није била очекивана, али је разумљива. Државе се понашају налик егзистенцијално угроженим појединцима у свету Т. Хобса, где доминирају грабежљивост, себичност, злоупотреба сопствене надмоћи над малим, изостанак солидарности. Као што су појединци принуђени на социјално дистанцирање и државе то чине затварањем граница и присвајањем само за себе онога што би било ефикасно у борби против вируса.

Упркос важећој неореалистичкој парадигми да су државе у систему налик билијарским куглама и да ће се под истим условима и ситуацијама понашати исто, сличност се завршава у понашању према сопственим интересима и ради своје сигурности. Дакле, у рационалној себичности и мањку солидарности. Након тога, разликују се према спољној политици и међусобним односима на које поред међународног система утичу унутрашњи фактори и појединци, а што је неокласична реалистичка парадигма. Ако је међународни систем искључиво резултат истих интереса јединица/држава, а то је самоодржање или безбедност, онда је питање зашто се неке државе понашају ипак различито. Или систем не одговара намени, или је реч о кризи поверења и већој вери у сопствене снаге/државу. Склони смо овом потоњем.

Рецимо Кина је од почетног негирања и прикривања постојања вируса еволуирала, настојећи да буде спасилац, а не онај од кога је све почело. Природну потребу да се зна порекло и ефекти вируса, као и сваку критику на њен рачун агресивно је одбијала или прелазила у контранапад. У понашању Кине неки су видели само геостратешке и политичке циљеве, а не и искреност. Други су били захвални на помоћ, не питајући се превише.

У почетној фази ширења пандемије САД, Велика Британија и Холандија су игнорисањем опасности и фокусирањем на извор а не и последице, показивале ароганцију великих и колонијалних сила. Касније су се САД истицале у потреби да за себе и своју изузетност обезбеде све што је потребно без обзира на цену, па и по цену одузимања од малих или оних који имају. Штавише, САД су својим односом према ауторитету међународних организација додатно подривале међународни систем, да би у току епидемије ограничиле финансије СЗО и покушали да наметну своје виђење СЗО упркос отпору и својих савезника. САД су испољиле себичност на више начина покушајима да обезбеде будуће вакцине само за себе или откупом преко 90% лека који наводно доприноси лечењу против вируса и сл.

И на унутрашњем плану однос према становништву се разликовао сходно здравственом систему који је важио, а „имунитет крда,“ иако има медицинско оправдање, хобсовски је подразумевао да ће опстати само они најјачи и најздравији или са најбољим условима за излечење.

ЕУ је на самом почетку показала конфузност, егоизам и потребу да прво себи обезбеди неопходно, а затим другима. Због неадекватног и закаснелог одговора колективних институција ЕУ, њиховог ауторитета и одговорности, чланице су у почетку биле препуштене саме себи, због чега су затвориле сопствене границе а солидарност игнорисале. Суспендована су четири стуба на којима лежи суштина егзистенције ЕУ, а то су слобода кретања људи, робе, услуга и капитала. Било је и присвајања медицинске опреме једне чланице од друге. ЕУ се након почетног несналажења консолидовала, али је „дух изашао из боце“ са неизбежним захтевом да се преиспитају односи на којима се заснива. Компромисно решење око заједничког задуживања и новчане помоћи чланицама ЕУ је само донекле ублажило различите ставове и поделе унутар заједнице.

Помоћ Русије Италији шамар је НАТО-у и ЕУ и порука да је свет један и да солидарност треба показати када је најтеже. Ипак се не може пренебрегнути утисак да је уз алтруизам и реч о геополитичкој игри чији се пропратни ефекти могу видети одмах а суштински касније, када емоције замени рацио.

Слично значење имају и симболична помоћ САД и Турске Србији и пријатељске поруке размењене том приликом.

Очигледно је да државе које имају светске, геостратешке или регионалне интересе шаљу поруку у зонама истинског или жељеног утицаја дајући до знање земљама којима шаљу помоћ и осталима о томе. Дакле, криза изазвана корона вирусом тестира на првом месту заједницу, па онда солидарност међу нацијама, али и огољује геополитичке интересе.

Унутар ЕУ се политика појединих држава разликује према Кини.

Француска и Немачка желеле су да се заштите од превеликог утицаја Кине током кризе, сматрајући и раније да је „Појас и пут“ параван за хегемонизам Кине. Од почетне солидарност и помоћи дошло се до неповерења и отвореног оспоравања, подстакнуто САД, али и кинеском агресивношћу и нетранспарентношћу. Кинески утицај на СЗО, сумња у извештаје о малој смртности, порекло вируса и агресивна дипломатија довели су до промене односа према Кини. С друге стране кинеске критике борбе против пандемије нису упућене свим земљама ЕУ у истој мери, што је допринело поделама унутар ЕУ, где су на једној страни неповерљивост Француске, Немачке, Шведске, а на другој потребе земаља које су у центру пандемије, као што су Италија и Шпанија.

Гледано у целини, земље Запада су исказале извесну нервозу и очигледну жељу да задрже примат у међународном систему, не само сопствених вредности, него и сопствене истине, будући да су Кина и њена нарастајућа моћ све мање предвидљиви и представљају реалну опасност. Са друге стране они који су осетили двоструког стандарда, релативност истине и вредности Запада понуђених санкцијама и бомбама, у нарастању Кине виде начин да се стане на пут агресивном либералном хегемонизму. Међутим, нема гаранција да раст кинеске моћи неће довести до кинеског хегемонизма, чије лице је мање комунистичко, а више државно-капиталистичко и неолиберално у економији, а уз то и националистичко.

Опште обележје земаља Запада је да у борби против вируса има приоритет економија, па онда здравље, што је

у складу са неолибералном догмом о примату економије и профита, због које су и урушени здравствени системи, држава благостања и социјална правда. Испливали су националистички дискурси и подршке ауторитарном одговору, али и нереалне критике оних који људска права и слободе претпостављају свакој мери против пандемије, доводећи у питање здравље људи. Показало се да само ауторитаран одговор, јака воља и дисциплина у појединим државама имају успеха. Проблем је што то некритички промовише ауторитарне поретке на уштрб либералног схватања демократије. Међународни односи и спољна политика су уз ранија опредељења били у функцији оваквог полазишта.

У свему томе се не разликују ни земље Балкана, посебно бивше СФРЈ чије понашање је додатно зачињено међусобним несугласицама и нерешеним питањима.

Црна Гора је сходно текућим дешавањима око Закона о слободи вероисповести и односу према сопственом становништву које га не подржава, за све оптужила Србију, уз истовремени вапај НАТО-у за помоћ у борби против вируса. И затварање граница између бивших република СФРЈ имало је поред здравствене и политичку конотацију. Помоћ Србије није била увек добродошла у БиХ (федерацији), Црној Гори или на КиМ. Србија и Мађарска су наставиле и у кризи међусобно добре политичке односе, али и однос према демократији, дајући предност ауторитарном управљању.

На самом почетку кризе Србија је као мала држава у страху за сопствену безбедност и егзистенцију упутила вапај за помоћ, посебно према Кини, одакле је убрзано и дошла. То је довело до пренаглашене захвалности Кини и оштре критике ЕУ и западне несолидарности због ограничења испоруке медицинске опреме. Резултат тога је да се Србија ЕУ замерила, због чега је и била критикована од појединих земаља ЕУ и касније била принуђена да се јавно захвали и ЕУ како због економске помоћи раније, тако и током пандемије. Несумњиво је да је економска помоћ ЕУ много већа него других земаља, али се она пренебрегава због политичке некоректности ЕУ поводом КиМ или односа према економској сарадњи када је у питању Кина или војној, када је реч о Русији.

За време пандемије Србија и њени поступци и спољна политика били су предмет различитих критичких мишљења више страна. О „дипломатској раскрсници“ (Walker 2020, 13.4.) на којој се наша Србија писао је британски Гардијан (Guardian, 2020), истичући „да су светске силе наставиле битку за њен ум и срце“. Суштина текста је да редослед помоћи коју је добијала Србија, Кина-Русија-ЕУ и на крају у мањој мери САД, указује на заинтересованост великих сила за њу, а одговор или захвалност и критика Србије, на евентуални спољнополитички заокрет ка Кини, што је према нашем мишљењу претерано. Примедбе са Запада нису уважавале чињеницу да су се у том тренутку интереси Србије и Кине поклапали, уосталом као и многих држава чланица ЕУ. Реч је о борби против пандемије. Прихватање рестриктивног кинеског модела борбе против вируса није само одлика Србије него и многих земљама, а које нису биле предмет критике. Србија је учинила и добар спољнополитички потез организацијом авио превоза за повратак грађана других земаља, што је донекле анулирало негативан став изазван претераним односом према кинеској помоћи.

Иако може да импонује заинтересованост великих сила, такво „отимање око Србије“ може да завара. Разлог је једноставан, реч је о сопственим интересима и геополитици великих. Због тога је рационално размишљати о приоритетима и сходно томе прилагођавати своју спољну политику.

Србија и њена спољна политика условљени су сопственим, регионалним и светским проблемима а који се одражавају и за време кризе. Ипак мора се имати у виду да је њено стратешко опредељење приступање ЕУ, што је и природно окружење. То не значи потпуну сагласност са ЕУ, али налаже опрезну еквилибристику у остварењу својих интереса са великим силама које су и међусобно супротстављене. Јасно је да због Србије ни једна велика сила неће заратити. Уосталом искуство из 1999. године указује да су сопствени интереси, територијална удаљеност и недостатак копнене везе непремостиви хендикеп у било каквој помоћи.

Србија може бити на двоструки начин у проблему. Један је да својим поступцима на спољнополитичком, економском

(превелико везивање за Кину) или војноекономском плану (Русија и Кина) може да делује иритантно и да због тога буде изложена спољнополитичким и економским притисцима или неким видовима санкција. Други начин је што су поменуте велике силе с којима има добре односе већ на неки начин изложене санкцијама Запада. Све агресивнији однос према њима посредно ће се одразити и на економску, па тиме и политичку моћ и стабилност Србије имајући у виду да Запад, посебно САД, све чешће посеже за различитим видовима санкционисања и оних који сарађују с њима.

Без обзира на све мањкавости, игнорисање морала, егоизам и ограничења слободе пандемија је показала да „у недостатку глобалног ауторитета који управља међународним односима, национална држава још једном доказује да је главни актер у глобалној политици“, (Kliem 2020, 1), сходно неореалистичкој парадигми. Овој оцени иде у прилог и то што свака држава за себе мора у борби против вируса да калкулише са социјалним и економским питањима, а што ће условити и њену спољну политику и међународне односе.

За Србију би било најбоље да буде што мање у фокусу међусобно супротстављених великих сила, без претензија на глобалном плану и ограничена на сопствене интересе у борби против пандемије и шире углавном на регионалном плану у мери властитих интереса.

ПОЈЕДИНЦИ КАО РАЦИОНАЛНИ ДОНОСИОЦИ ОДЛУКА

Једна од неореалистичких парадигми је и да ће се појединци који доносе кључне одлуке понашати рационално сходно ситуацији и у тренуцима избора између више опција. Колико су поступци држава резултат преференција њихових лидера је дискутабилно, али је у многим случајевима реално и видљиво. Неореалисти праве дистинкцију између процедуралне и инструменталне рационалности, (Кегли и Виткоф 2006, 157). Под првом посматрају одлучиоце као лица која врше здраворазумске калкулације и изборе, без емоција и са познавањем ситуација и исхода. Оваква рационалност је

у складу са схватањем да се државе у међународном систему понашају истоветно, опредељујући се искључиво рационално за своје интересе. Њен домен је ограничен на форму а не и на садржај интереса и превише се очекује од доносиоца одлука. Инструментална рационалност је реалнија, јер уводи ограничавајуће факторе који зависе и од преференција оних који одлучују, њиховог поимања ситуације и могућих решења.

У пандемији су на делу обе рационалности доносиоца одлука, што смо видели према интересном и егоистичком понашању држава. Одлуке и понашања неких државника су добар пример инструменталне рационалности, било да је она у крајњем резултирала успехом или не.

У одговору на COVID-19, председник САД Трамп (Donald Trump) употребио је уобичајену националистичку реторику са мало дипломатске и комуникативне вештине унутар земље и према споља, својим савезницима (ЕУ), ривалима или противницима (Кина и Русија). На почетку је борбу против болести ставио у контекст свог националистичког програма унутар земље и спољнополитичког којим је подржавао савезнике који имају сличну реторику. Суштима те реторике је да је узрок свих невоља изван, као што су мигранти опасност за америчко друштво и економију, тако је и вирус опасност изван за коју администрација не сноси одговорност. Чини се да није показао лидерство какво се очекује од лидера такве силе, нити је с појавом пандемије искористио све механизме на располагању. Уз то је оптужио своје савезнике из ЕУ за закаснелу реакцију на вирус и забрану кретања из Кине, што је по његовом мишљењу допринело ширење вируса унутар САД и одлуци да забрани путовања из ЕУ.

Резултат свега на међународном плану је да је погоршао своје односе са свима.

Трамп је својим неуобичајеним начином комуницирања и управљања државом, са изузетном улогом друштвених мрежа, са оштром реториком и радикализмом према многим проблемима у САД, уздрмао политички естаблишмент указујући да се испод њега крије лицемерје и псеудо елитизам. Због тога је и себи дао за право да релативизује истину и да се понаша мимо политичке коректности. Колико у одлукама

има нарцисоидности, потребе да се себи прида значај, да се креира паралелна реалност, у њој живи и према њој процењује, а колико рационалности да се постигне оно што се жели без обзира на начин и средства, ипак захтева много подробнију анализу од ове. Рецимо рационалан је захтев да чланице НАТО одвајају више средства за одбрану, као што је са његовог гледишта и циља (освојити други мандат) рационално окривити друге за све тренутне проблеме укључујући и пандемију. Ипак сагласни смо да „толики неуспех Трампове администрације да обједини свет и координира одговор на кризу у главном се може приписати веровањима и темпераменту самог председника,“ (Busby 2020, 9). Колико је његова политика конзистентна и наставак раније, резултат саветника или личности самог Трампа остаје отворено питање, али је очигледно да се САД не носе успешно с вирусом, што је велики предизборни минус.

Код других великих сила одлуке Си Ђинпинга и Путина су сличне, односно интересне и рационалне са аспекта интереса сопствених земаља и ситуације и на спољнополитичком плану несумњиво носе и лични печат изазван сопственом природом и дугогодишњом влашћу. Си Ђинпинг је концентracијом власти у сопственим рукама, ограничењима и ригидним односом према критичарима успео да се успешно избори са пандемијом, тако да је на спољнополитичком плану сва активност усмерена на поправљању негативног утиска насталог због порекла вируса из Кине. Прагматизам и рационална уздржаност је оно што карактерише изјаве и одлуке, посебно у односима са САД, где се баланс и сарадња све више замењују конфронтацијом. На унутрашњем плану дискредитовање евентуалних ривала и персонализовање процеса одлучивања и одговорности може довести до незадовољства, посебно ако се не сузбију економске последице пандемије. Уз то ће и амерички притисак убудуће одредити и спољну политику Кине и улогу у међународном систему и њеног лидера. Слично се може рећи и за председника Русије коме на спољнополитичком плану недостаје економска моћ Кине, али који настоји да својим одлукама буде важан геополитички играч у Европи и шире. У том контексту треба посматрати помоћ Италији, трку за израду вакцине итд. Ипак то није ни мало променило однос главних актера ЕУ према Русији. Помоћ Русије Србији је више начин да се покаже

континуитет спољнополитичког присуства, него истинске потребе и Србије за тим.

У ЕУ Макрон (*Emmanuel Macron*) као „последњи глобалиста“ како га именује париски Монд због глобалног оптимизма и захтева за глобалним одговором у борби против вируса и Меркелова (*Angela Merkel*) својим настојањем да одржи јединство ЕУ и интервенцијама у спољнополитичким споровима, указују да су државе које предводе и личности са највећим ауторитетом у ЕУ и да ће убудуће одређивати њену спољну и унутрашњу политику.

У Србији је појединац за време пандемије, уосталом и као пре ње, оличен у председнику државе А. Вучићу, много више од уставне функције на спољнополитичком и на унутрашњем плану имао пресудну улогу у одлучивању и односима с другим државама. Драматичан и патетичан однос према пандемији, вапај Кини за помоћ и озлојеђеност на ЕУ на почетку, изрази су карактера али и потребе да се пошаље порука споља и ка унутрашњем јавном мњењу. Порука је јасна: само рестриктивна политика, дисциплиновање и чврст и способан владар могу остварити успех у пандемији, али и на изборима, па сходно томе и бити релевантан саговорник на спољњем плану. Евентуални неуспех је кривица других, екстерних због несолидарности, интерних због недисциплине и ниске свести. Отворено је питање колико су примена кинеског модела и тренутно позиционирање Србије стратешки мудри и искрени и што је још важније, ако јесте, прихватљиви и корисни. Посебно што је оно у колизији са ЕУ опредељењем и што се у политици не иде за емоцијама него за интересима.

После одређених позитивних ефеката у борби против пандемије, одлука о помоћи Србије Италији више је личила на опонашање великих и тежњу за сопственом афирмацијом, него што је истински имало повољне ефекте. Било би рационалније да је помоћ остала на нивоу сопственог окружења. Добри односи и сусрети Орбана и Вучића, односи према Ердогану, мање су у функцији демократије, а више природан спој режима који се не могу похвалити сопственим поимањем демократске власти. Досадашњи покушаји да се односи са лидерима две најјаче земље у ЕУ прикажу делом и као персонализовани,

више су окренути унутрашњем јавном мњењу него што су истинити, будући да их демантују спољнополитичке одлуке код приступа ЕУ и према КиМ.

Када су у питању појединци у спољнополитичким дешавањима остаје дилема колико су одлуке актуелних политичких лидера рационалне и руковођене истинском бригом за безбедност државе и људи. Могуће је и да је реч о политичкој бризи да се бира оно што је најрационалније за остварење конкретних политичких циљева, било да су они државни или сопствени. Код сопствених циљева одлуке су одређене и политичком вољом, а „воља и њени ограничавајући фактори су резултат филогенетског (као врсте) и онтогенетског (као појединца) развоја човека, где треба додати околности или ситуационе факторе, због чега имамо иста или различита реаговања појединаца“, (Пешић 2019, 245). У оваквој недефинисаној и проблематичној пандемијској ситуацији присутна је и јака примеса воље индивидуалног и нагонског које сви хобсовски носимо, односно, где је све дозвољено у егзистенцијалној угрожености и страху пред непознатим. Због тога су и границе између рационалности и ирационалности скоро избрисане и зато не чуди изостанак солидарности и занемаривање основних вредности на којима почивају друштво и заједница.

С обзиром да пандемија није завршена, оцену значаја и улоге сваког од нивоа ће и убудуће одређивати ефикасност одговора на пандемију, што ће у великој мери одређивати и карактера међународног система, односе између великих сила, место и улогу појединих држава и редефинисати улогу неких организација или заједница, као и судбине појединих политичара. Према мишљењу аутора, успех власти на парламентарним изборима у Србији, неуспех избора на нови мандат актуелног председника САД, висок рејтинг извршне власти Новог Зеланда, рејтинг Ангеле Меркел, амбивалентан карактер доприноса Кине, трка за вакцином, неки економски потези, увелико су одређени резултатима борбе против вируса, али и потребом да се утиче на међународну сцену. Тиме је теорија нашла своју примену али и потврду у пракси.

ЗАКЉУЧАК

Ако бисмо се подсетили основних поставки реализма датих на почетку рада очигледно је да су међународни односи у доба пандемије онакви какви их реалисти виде. Интереси преовлађују и то истоветни а то је опстанак држава; међународни систем није у могућности да се носи с пандемијом на начин како га неолибералисти виде; самопомоћ је најважнији али не и једини начин борбе за опстанак; државе су реафирмисане као најважнији и још снажнији субјект међународних односа; људска природа је огољена и транспонована и на државе на начин да је солидарност много мање заступљена а себичност проглашена интересом; велике силе су продубиле неслагања, окренуте су јачању сопствене моћи како би одржале сопствени статус или у некој другој констелацији снага имале предност.

Зато је наша оцена да су се у досадашњем развоју и борби против епидемије, посебно на самом почетку, државе показале као најважнији субјект међународних односа и да су предузеле мере сходно својим сопственим интересима и потврдиле се као неизбежан и главни субјект међународних односа (реалистичка парадигма).

Начин како реализам решава боље проблем пандемије произилази из легитимисања приоритета за сваку државу понаособ, у брзини доношења одлука на националном нивоу државе, њиховој имплементацији и рестриктивности уз санкционисање за непримену мера. На другој страни наднационалне институције су се показале мање ефикасним (УН, СЗО, ЕУ и др.), посебно неке државе неолибералне идеолошке провенијенције које су демократију, рестриктивност и људска права претпоставиле пандемији, да би касније и саме примењивале рестриктивност. Тај приступ је као што смо видели у односу између великих сила имао и последице по међународни систем и међународне односе у целини, а имаће и будуће.

Дакле, неореализам као теорија у својим варијантама потврђује виталност захваљујући пракси, будући да су државе у пандемији препуштене саме себи, а да су се свет и међународни систем показали онаквим каквим јесте, првенствено хобсовски.

Штета је начињена међународном систему и институцијама а и оптимизму да је могуће изградити боље односе и свет. Садашња криза може и убудуће да изазове исти одговор, јер ауторитарни системи могу да имају већи утицај у међународном систему намећући сличне моделе и методе управљања, јер су се аргументовано спремније носили с кризом.

Међутим, COVID-19 може бити и катализатор многих промена и редефинисања улога политичара и политичких институција, првенствено конкретне извршне власти у појединим државама као и односа између држава и изградњи међународних механизма и институција. Као што вирус не познаје политичка или демократска одређења и подједнако захвата све земље и све грађане тако и одговор на њега треба да буде заједнички и лишен било какве политизације. Зато је неореалистичка победа ограниченог домета, јер међународни систем, државе и појединци могу опстати једино ако јачају интегративне процесе и свест о заједништву који нису само хипотетички циљ, него и потреба.

За Србију, није наодмет поново нагласити, било би најбоље да буде што мање у фокусу међусобно супротстављених великих сила, без глобалних претензија и ограничена на сопствене интересе на регионалном плану, имајући у виду да начин и употреба средстава у борби против пандемије има спољнополитичке импликације.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Волц, Кенет. Н. 2008. *Теорија међународне политике*. Београд: Центар за цивилно-војне односе, Alexandria press.
- Јанев, Игор. 2015. „Оквири савремене дипломатске доктрине и критеријум класификације дипломатске теорије“. *Политичка ревија* 46 (4):131-154 DOI: 10.22182/pr.4642015.8
- Кегли, Чарлс В., и Јудин Р. Виткоф. 2006. *Светска политика: тренд и трансформација*. Београд: Прометеј, ФПН Београд и др.
- Миршајмер, Џон. 2019. *Велика заблуда: либерални снови и*

међународна реалност. Београд: ЦИРСД.

- Пешић, Зоран Р. 2019. „Институционална употреба политичке воље у јавној политици“, *Српска политичка мисао* 62 (1): 241-261. doi: 10.22182/spm.6312019.13
- Biscop, Sven. 2020. “Coronavirus and Power: The Impact on International Politics”, *Egmont Royal Institute for International Relations*. <http://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2020/03/SPB126-sven-corona260320.pdf?type=pdf>. Последњи приступ: 1.9.2020.
- Busby, Joshua. 2020. “What International Relations Tells Us about COVID-19”, *E-International Relations*. <https://www.e-ir.info/pdf/83161>. Последњи приступ: 4.9.2020.
- Christensen, Thomas J. 2020. “A modern tragedy? COVID 19 and U.S.-CHINA Relations”. *Foreign Policy*. https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2020/05/FP_20200511_covid_us_china_christensen_v3.pdf. Последњи приступ: 31.8.2020.
- Coeckelbergh, Mark. 2020. “Coronavirus and the Need for Global Governance”, *E-International Relations*. <https://www.e-ir.info/2020/04/06/opinion-coronavirus-and-the-need-for-global-governance/>. Последњи приступ: 30.6.2020.
- Herrmann, Markus, Patrick Renz and Mishael Settelen, 2020. “Covid-19 has not altered limited China policy debate”, in: *Covid-19 and Europe-China Relations. A country level analysis*. https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/etnc_special_report_covid19_china_europe_2020.pdf. Последњи приступ: 3.5.2020.
- Janev, Igor. 2013. “Relationist Approach to International Political Theory”, https://www.researchgate.net/publication/338824567_Igor_Janev_Relationist_Approach_to_International_Political_Theory_Mezdunarodne_naucnye_issledovania_No_1-2. Последњи приступ: 7.12.2020.

- Janev, Igor. 2020. "General Philosophy of Relationism and Its Application to the Political Theory of State and Society and Implications on Natural Sciences", *Philosophy Study*, August 2020, Vol. 10, No. 8, 455-471 doi: 10.17265/2159-5313/2020.08.0
- Kliem, Frederick. 2020. "Realism and the Coronavirus Crisis". *E-International Relations*. <https://www.e-ir.info/2020/04/11/opinion-realism-and-the-coronavirus-crisis/>. Последњи приступ: 3.5.2020.
- Marc, Julienne. 2020. "Economy and Diplomacy: China's Two Challenges in the Post-COVID-19 World" *Lettre du Centre Asie*. https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/julienne_china_post-covid_world_2020.pdf. Последњи приступ: 15.08.2020.
- Ngairé, Woods. 2020. "Global Governance: Planning for the World After COVID 19". *Challenges and Opportunities in the Post-COVID-19 World*, http://www3.weforum.org/docs/WEF_Challenges_and_Opportunities_Post_COVID_19.pdf. Последњи приступ: 15.08.2020.
- Olivíe Iliana & Manuel Gracia. 2020. "The end of globalisation? A reflection on the effects of the COVID-19 crisis using the Elcano Global Presence Index". *Elcano Royal Institute*. http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/ri/elcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/ari60-2020-olivie-gracia-end-of-globalisation-reflection-on-effects-of-covid-19-crisis-using-elcano-global-presence-index. Последњи приступ: 01.08.2020.
- Seaman, Jonh. 2020. "Introduction: China as partner, competitor and rival amid Covid-19". in: *Covid-19 and Europe-China Relations. A country-level analysis*. https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/etnc_special_report_covid19_china_europe_2020.pdf. Последњи приступ: 5.08.2020
- Waltz, Kenneth. N. 2001. *Man, the State, and War*. New York: Columbia University Press.

Walker, Shaun. 2020. "Coronavirus diplomacy: how Russia, China and EU vie to win over Serbia". *Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/13/coronavirus-diplomacy-how-russia-china-and-eu-vie-to-win-over-serbia>. Последњи приступ: 15.04.2020.

Zoran R. Pešić*

*Faculty for business studies and law, University
„Union-Nikola Tesla”, Belgrade*

INTERNATIONAL RELATIONS AND COVID – 19

Resume

The author of this paper chooses the theme of international relations caused by the pandemic COVID - 19 with the aim to point out the vitality and primacy of the neorealist theoretical paradigm in relation to the neoliberal one. After the introduction, the paper discusses the theoretical foundations of the realistic and liberal theory of international relations and analyses international relations from a neorealist perspective. International relations were analysed from the aspect of the international system, individuals and states which are considered to be an integral part of the process. In addition, a brief overview of Serbia and its foreign policy during the pandemic crisis is provided in the text. The following methods were used in the paper: descriptive, analytical and synthetic. It was stated in the conclusion that the realistic vision of international relations was confirmed by the current situation caused by the crisis with the following facts: in international relations, the same interests prevail, and that is the survival of states; the international system is unable to cope with a pandemic in the way that neoliberals see it; self-help is the most important but not the only way to fight for survival; states are reaffirmed as the most important and even stronger subject of international relations; human nature is also stripped and transposed to states in such a way that solidarity is much less represented and selfishness is declared as an interest; the great powers deepened their disagreements, turned to strengthening their own power in order to main-

* zoran.pesic@fpssp.edu.rs

tain their own status, or with the idea of gaining an advantage in some other constellation of forces, and so on. Serbia has been in different focuses in international relations due to certain foreign policy actions, and time will show how it will affect Serbia's position in the international relations. At the same time, the current outcome of the contention between these two theoretical paradigms in the context of the future existence of all factors in international relations, and consequently the best possible relations, is problematized. The current crisis may provoke the same response in the future, and that is focusing on national interests, then exploiting the fact that strong, disciplined and authoritarian states have dealt more easily with the pandemic through the declaring states of emergency, limiting human freedom, restrictions for those who are both inside and out of those countries. This means that authoritarian systems can have a greater influence in the international system by imposing similar models and methods of governance, because they were arguably more prepared to deal with the crisis. However, the COVID-19 virus can be a catalyst for many changes and redefining the roles of politicians and political institutions, primarily the executive branch, as well as relations between countries and the building of international mechanisms and institutions. It is paradoxical, but the neorealist victory is of limited scope, because the international system, states and individuals can survive only if they strengthen integrative processes and awareness of unity, which is not only a hypothetical goal, but also the need of all.

Keywords: international relations, COVID-19, neorealism, neoliberalism, international system, state, individual, Serbia.

* Овај рад је примљен 7. септембра 2020. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 22. новембра 2020. године.